CRONFA GYMUNEDOL
COMMUNITY FUND

Pawb a'i Le

Canllawiau a Rhestr Wirio Tir ac Adeiladu

Ar gyfer prosiectau sy'n gwneud cais am £20,000 neu fwy

Cynnwys

Cyflwyniad	3
Rhestr wirio ac ystyriaethau	4
Sut y byddwn ni'n arolygu gwaith adeiladu	12
Hawlio eich arian ar gyfer gwaith tir neu adeiladu	12
Atodiad A	13
Atodiad B	17

Cyflwyniad

Rydyn ni eisiau helpu mwy o gymunedau yng Nghymru i weithredu i fynd i'r afael â newid hinsawdd a byw mewn ffordd fwy cynaliadwy.

Mae'r canllawiau hyn ar gyfer sefydliadau sy'n gwneud cais am grant o £20,000 neu fwy sy'n cynnwys prynu, adnewyddu neu ddatblygu tir ac adeiladau neu waith arall sy'n gysylltiedig ag adeiladu.

Dylech hefyd ddarllen y canllawiau ar y dudalen we Pawb a'i Le - grantiau mawr a grantiau canolig.

Mae'r canllawiau hyn yn cynnwys:

- **Rhestr wirio o wybodaeth sydd angen i ni ei gweld ar gyfer prosiectau tir neu adeiladu**. Dylech gwblhau hwn os ydym wedi ni gofyn i chi gyflwyno cais am grant.
- **Cyngor ar ystyriaethau pwysig ar gyfer prosiectau tir neu adeiladau**, i wneud yn siŵr eich bod chi'n barod i gyflawni eich prosiect.

Cefnogaeth gyda'ch ceisiadau tir ac adeiladau

Cysylltwch â ni os hoffech gael rhagor o wybodaeth, neu os oes rhywbeth yn y canllawiau hyn nad yw'n glir. Gallwch ein ffonio ar **0300 123 0735** neu anfonwch e-bost at pawbaile@cronfagymunedolylg.org.uk.

Os ydych chi eisoes wedi trafod eich cynnig gyda ni, gallwch gysylltu â'ch Swyddog Ariannu am gymorth.

Yr hyn y gallwn ei ariannu

Gallwn ariannu costau sy'n cynnwys:

- gwella tir ac adeiladau
- adeiladu
- ffïoedd proffesiynol
- arolygon.

Gallwn ariannu prosiectau lle mai ni yw'r unig ariannwr, neu lle mae mwy nag un ariannwr yn cymryd rhan.

Dylech ddangos cefnogaeth gymunedol ehangach i'ch syniad a bod eich prosiect wedi'i gynllunio'n dda.

Rhestr wirio ac ystyriaethau

Enw'r prosiect

Enw a chyfeiriad y sefydliad

Enw llawn y prif gyswllt

Rhif ffôn y prif gyswllt

Cyfeiriad e-bost y prif gyswllt

Cyfeiriad safle'r prosiect

Cod post ar gyfer safle'r prosiect

Awdurdod Lleol safle'r prosiect

Dylech adolygu pob adran o'r rhestr wirio. Rydym ni'n deall bod prosiectau i gyd yn wahanol, felly bydd y wybodaeth rydyn ni'n gofyn amdani yn dibynnu ar faint a math eich prosiect. Os ydych chi'n gwneud cais am £100,000 neu fwy, byddwn yn gofyn am wybodaeth fanylach.

Mae'n rhaid i chi gydymffurfio â deddfwriaeth a rheoliadau adeiladu yng Nghymru. Os oes gennych chi unrhyw bryderon am hyn, gofynnwch am gyngor cyfreithiol annibynnol.

1. Arfarniad opsiynau

☐ **Anfonwch gopi o'ch arfarniad opsiynau atom ni.**

Disgrifiad yw hwn o'r opsiynau rydych chi wedi'u hystyried ar gyfer cyflawni canlyniadau'r prosiect.

Dylai eich arfarniad opsiynau gynnwys:

- disgrifiad o'r sefyllfa bresennol a'r dewisiadau amgen yr ydych wedi'u hystyried
- sut y bydd eich cynigion yn helpu cyflawni eich gweithgareddau arfaethedig
- sut rydych wedi ymgysylltu â'ch aelodau, defnyddwyr a'r gymuned leol
- y cyfyngiadau a'r cyfleoedd yr ydych yn eu hwynebu gyda phob opsiwn
- amcangyfrif o gostau pob opsiwn
- risgiau pob opsiwn
- cynllun cyflawni ar gyfer eich opsiwn dewisol.

2. Cadarnhad o brydles neu berchenogaeth

Mae gennym delerau ac amodau penodol y mae'n rhaid i chi eu bodloni os ydych chi'n prynu, adnewyddu neu ddatblygu tir neu adeiladau gyda'n cyllid. Maen nhw'n trafod eich perchnogaeth ar y tir neu adeiladau a'r diogelwch y gallwn ei gymryd dros hynny. Efallai y bydd angen cymorth arnoch gan weithiwr cyfreithiol proffesiynol i sicrhau eich bod yn bodloni ein gofynion.

Os oes gennych chi lesddaliad

☐ **Anfonwch gopi o'r brydles bresennol neu ddrafft atom.**

Ein gofynion les yw:

Ar gyfer dyfarniadau rhwng £20,000 a £500,000 mae angen prydles o 5 mlynedd o leiaf (ar ôl i'r gwaith gael ei gwblhau) a dylai fodloni'r canlynol:

1. ni ddylai gynnwys unrhyw hawliau terfynu cynnar ar gyfer y naill barti neu'r llall yn ystod y cyfnod o 5 mlynedd
2. dylai fod yn drosglwyddadwy
3. ni ddylai ganiatáu i'r landlord ddychwelyd y tir a'r adeiladau'n awtomatig os bydd eich sefydliad yn mynd yn fethdalwr.

Os oes gennych chi berchnogaeth rhydd-ddaliadol

☐ **Anfonwch gopi o'ch dogfen deitl y Gofrestrfa Tir.**

Os ydych chi'n bwriadu prynu buddiant rhydd-ddaliad mewn tir neu adeiladau

Mae'n rhaid i chi anfon y canlynol atom ni:

☐ **Disgrifiad o'r tir neu'r adeiladau yr ydych chi am eu prynu**

☐ **Adroddiad syrfëwr annibynnol ar y tir neu'r adeiladau, gan gynnwys:**

1. ei gyflwr
2. ei brisiad marchnad agored presennol at ddibenion y prosiect hwn. Dylai'r prisiad fod yn llai na 6 mis oed (gydag unrhyw gyfyngiadau ar ddefnydd wedi'u nodi)
3. iii. p'un a yw'n addas at y diben arfaethedig

☐ **Manylion unrhyw broblemau posibl** megis mynediad i'r safle, halogiad neu hawliau tramwy.

☐ **Tystiolaeth bod Penawdau Telerau ar gyfer y pryniant wedi'u cytuno arnynt.**
Ni ddylai taliad fod wedi wedi'i wneud tuag at y pris prynu.

☐ **Amserlen ar gyfer prynu**

Sicrwydd dros dir ac adeiladau

Os ydym ni'n cynnig grant o £100,000 neu fwy i chi ar gyfer tir neu adeiladau, bydd angen i ni gymryd sicrwydd drostynt.

Bydd y sicrwydd hwn ar ffurf gweithred sy'n cyfyngu ar y defnydd o'r tir neu'r adeiladau i'r defnydd y cytunwyd arno pan fyddwn yn dyfarnu'r grant. Mae hefyd yn cyfyngu ar eich gallu i waredu'r tir neu'r adeiladau oni bai ein bod ni'n cytuno iddo yn gyntaf.

Os ydym ni'n cynnig grant i chi, bydd angen i chi gyfarwyddo cyfreithwyr i weithio gyda'n hadran gyfreithiol i sicrhau bod y sicrwydd yn ei le. Ni allwn dalu mwy na 5% o unrhyw grant a ddyfernir hyd nes y bydd y materion cyfreithiol hyn yn cael eu datrys.

Atebolrwydd asedau a chyfnodau monitro

Bydd y diogelwch yn parhau am gyfnod o 5 mlynedd o leiaf ar ôl cwblhau eich prosiect cyfalaf, sy'n cael ei alw yn 'gwblhau ymarferol'. Rydym ni'n galw hwn yn 'gyfnod atebolrwydd asedau'. Yn ystod y cyfnod hwn byddwn yn cadw mewn cysylltiad â chi i sicrhau bod y tir neu'r adeiladau'n cael eu defnyddio fel y cytunwyd pan gawsoch chi eich arian.

3. Gwybodaeth ddylunio – lluniadau ac arolygon

Bydd yr atebion ar y rhestr ganlynol yn ein helpu i ddeall eich cynigion.

Os yw'n berthnasol, anfonwch y canlynol atom ni:

☐ **Cynllun safle presennol** sy'n dangos amlinelliad o'r adeilad a'r safle, yr eiddo cyfagos a llwybrau mynediad ar raddfa briodol.

☐ **Ffotograffau lliw o'r safle neu'r adeiladau presennol** (y tu mewn a'r tu allan).

☐ **Gwybodaeth arolwg a wnaed neu a gynlluniwyd** (er enghraifft, yn cwmpasu'r cynllun presennol, neu arolygon asbestos, strwythurol, neu arolygon ecolegol).

☐ **Cynlluniau llawr arfaethedig neu luniadau trefniant cyffredinol** (gan gynnwys adrannau a gweddluniau). Dylai'r rhain nodi'r arwynebedd llawr mewnol gros (GIFA) mewn metrau sgwâr (m2) ar raddfa briodol.

☐ **Manyleb amlinellol o'r gwaith arfaethedig.** Mae hon yn ddogfen sy'n disgrifio'r deunyddiau a'r gwaith sydd eu hangen.

☐ **Rhestr o unrhyw ddodrefn neu offer** sy'n hanfodol ar gyfer cyflawni eich prosiect. Dylai hyn gynnwys offer arbenigol, yn ogystal ag eitemau cyffredin fel desgiau neu gadeiriau.

Darparu cynllun mynediad

☐ **Anfonwch gynllun mynediad atom** sy'n darparu rhagor o fanylion am sut y bydd eich prosiect yn gwella mynediad i bawb.

Mae gan **Atodiad A** ragor o ganllawiau am yr hyn y gall eich cynllun mynediad ei gynnwys.

Rydym eisiau cefnogi prosiectau sy'n hyrwyddo dyluniad cynhwysol – hynny yw, llefydd a mannau sydd wedi'u dylunio i fod yn hygyrch i bawb. Bydd creu cynllun mynediad ar gyfer y tir neu adeiladau perthnasol yn eich helpu i'w gwneud yn agored i bawb.

Darparu cynllun arbed carbon

☐ **Anfonwch gynllun arbed carbon atom** i ddweud wrthym sut y bydd eich prosiect yn helpu mynd i'r afael â newid hinsawdd.

Mae **Atodiad B** yn cynnwys mwy o arweiniad ar yr hyn y gallai eich cynllun arbed carbon ei gynnwys.

Rydym ni am gefnogi prosiectau a fydd yn helpu arbed ynni a hyrwyddo byw'n gynaliadwy.

4. Crynodeb o gostau prosiectau

☐ **Anfonwch eich amcangyfrif cost neu ddyfynbrisiau atom ni**

☐ **Anfonwch grynodeb o'ch costau atom ni gan ddefnyddio'r tablau a ddarperir**

Sut i gyfrifo eich costau

Os ydych chi'n ymgeisio am £100,000 neu'n fwy, dylid paratoi eich costau gan weithiwr adeiladu proffesiynol cymwys fel syrfëwr meintiau.

Lle bo'n bosibl, cyfrifwch y gost fesul metr sgwâr (£/m2) o'r adeiladau neu'r prosiect tirwedd arfaethedig.

Cost fesul metr sgwâr, os yw'n hysbys (£/m2)	

Rydym ni'n gwybod bod y costau ar gyfer prosiectau tir ac adeiladau yn cynyddu'n gyflym iawn ar hyn o bryd. Ceisiwch ystyried chwyddiant wrth gynllunio'ch prosiect. Meddyliwch beth fyddech chi'n ei wneud pe bai costau'n codi y tu hwnt i'r grant rydych chi'n gofyn amdano.

Eitem cost cyfalaf	Cyfanswm (£)
a. Prynu tir a/neu adeilad	
b. Costau adeiladu gan gynnwys unrhyw gostau rhagarweiniol	
c. Dodrefn, ffitiadau ac offer	
ch. Ffïoedd proffesiynol (peidiwch â chynnwys costau a gafwyd eisoes)	
d. Costau eraill fel ffïoedd cyfreithiol, gweinyddu, statudol a/neu ffïoedd arolwg. (Nodwch beth yw'r rhain mewn nodyn ar wahân)	
f. Chwyddiant	
h. Costau wrth gefn (10% o gyfanswm cost cyfalaf, ac eithrio gwerth chwyddiant)	
i. TAW anadferadwy (ceisiwch gyngor proffesiynol os oes angen)	
Cyfanswm cost cyfalaf mewn punnoedd sterling	

5. Hawliau, cymeradwyaethau a chaniatadau eraill

☐ **Anfonwch fanylion unrhyw ganiatâd rydych chi ei angen ar gyfer eich prosiect**

Os nad oes gennych chi'n caniatâd rydych chi ei angen eto, dywedwch wrthym ni pa gynnydd rydych chi wedi'i wneud.

Dylai'r rhan fwyaf o brosiectau ystyried:

- Caniatâd cynllunio (gan gynnwys Caniatâd Adeilad Rhestredig)
- Cymeradwyaeth Rheoliadau Adeiladu
- Unrhyw gydsyniadau statudol eraill megis gan gwmnïau cyfleustodau neu'r Amgylchedd Asiantaeth
- Statws TAW. Dylech geisio cyngor proffesiynol os oes angen.

6. Penodi gweithwyr proffesiynol i gefnogi'ch prosiect

☐ **Anfonwch fanylion unrhyw weithwyr proffesiynol rydych chi'n eu defnyddio i gefnogi eich gwaith**

Efallai yr hoffech chi ddefnyddio pensaer, pensaer tirwedd, rheolwr prosiect, neu beiriannydd sifil neu strwythurol i'ch helpu i ddatblygu eich cynigion. Gyda'i gilydd, gelwir y rhain yn aml yn dîm proffesiynol neu dîm dylunio.

Ydych chi angen cefnogaeth broffesiynol?

- **Mae'n rhaid i chi benodi gweithiwr adeiladu arweiniol os ydych chi'n gwneud cais am £100,000 neu'n fwy** ar gyfer eich prosiect tir neu adeiladau.
- Byddwn yn cymryd ymagwedd gymesur ar gyfer prosiectau llai.
- Bydd y math o gymorth proffesiynol sydd ei angen arnoch chi'n amrywio yn seiliedig ar faint a math eich prosiect.

7. Iechyd a Diogelwch

☐ **Cadarnhewch y byddwch chi'n cadw at ddyletswyddau'r cleient o fewn y Rheoliadau Dylunio a Rheoli Adeiladu (2015)** a dywedwch wrthym am unrhyw gefnogaeth broffesiynol yr ydych wedi'i defnyddio i'ch helpu.

Mae'r Rheoliadau Dylunio a Rheoli Adeiladu (2015) yn rhoi cyfrifoldeb ar gleientiaid, dylunwyr a chontractwyr sydd ynghlwm â phrosiectau adeiladu i sicrhau bod prosesau iechyd a diogelwch digonol ar waith.

8. Caffael

Wrth ymgysylltu â gweithwyr adeiladu proffesiynol, contractwyr neu gyflenwyr mae'n rhaid i chi ddefnyddio proses gaffael briodol. Rhaid iddo ddilyn polisi caffael eich sefydliad neu arfer da sy'n cael ei dderbyn yn y sector cyhoeddus neu elusennol. Dylai fod yn glir ac yn deg.

Os oes gennych chi grant gan unrhyw gyrff cyhoeddus arall ar gyfer y prosiect hwn, bydd angen i chi sicrhau eich bod hefyd yn bodloni eu gofynion cyfreithiol nhw cyn gwneud cais i ni.

Dylech wneud y canlynol:

☐ **Cael o leiaf 3 dyfynbris** ar gyfer ffïoedd proffesiynol o £20,000 neu'n fwy.

Rydym ni'n argymell eich bod chi'n defnyddio cyflenwyr a chwmnïau adeiladu sefydledig neu ddibynadwy lle bo hynny'n bosibl.

☐ **Rhoi 3 dyfynbris diweddar i ni gan gontractwyr sefydledig** ar gyfer gwaith adeiladu rhwng £20,000 a £100,000.

☐ **Cynnal proses dendro gystadleuol** i gyrraedd y costau adeiladu ar gyfer eich prosiect ar gyfer gwaith adeiladu sy'n debygol o fod yn uwch na £100,000.

Os byddwch chi'n penderfynu peidio â derbyn y dyfynbris neu'r tendr isaf a dderbyniwyd, dylech hefyd ddweud pam wrthym ni.

Efallai y byddwn ni hefyd yn gofyn i chi:

☐ **Anfon adroddiad atom ar eich caffaeliad gan aelod cymwys o'ch tîm gan gynnwys:**

- dull caffael a gynhaliwyd (er enghraifft, dyfynbrisiau diweddar neu dendrau cystadleuol)
- manylion y math priodol o gontract sydd i'w defnyddio, os yw'n berthnasol
- cynnig isaf ac uchaf, a chyfanswm y ceisiadau a dderbyniwyd
- meini prawf gwerthuso a ddefnyddir i werthuso cynigion (i ddangos tryloywder a thegwch yn y broses a ddefnyddir)
- enw cyflenwr a ffefrir a pris, sy'n dangos os mai'r cynnig hwn oedd yr isaf.

Sut y byddwn ni'n arolygu gwaith adeiladu

Os byddwch chi'n derbyn grant ar gyfer prosiect adeiladu, byddwn yn archwilio'r gwaith sy'n cael ei wneud. Efallai y byddwn ni'n gwneud hyn ar wahanol adegau, ac yn enwedig pan fydd y gwaith wedi'i gwblhau. Mae angen i ni fod yn fodlon ar ansawdd y gwaith. Mae angen i ni hefyd fod yn sicr y bydd y cyfleusterau newydd rydych chi wedi'u creu yn eich galluogi i gyflawni'r canlyniadau a ddisgrifiwyd gennych chi eich cais am grant.

Hawlio eich arian ar gyfer gwaith tir neu adeiladu

Cyn i'r prosiect tir neu adeiladau ddechrau, gwnewch yn siŵr bod gennych chi gynllun ariannol ar gyfer hyd y prosiect.

Dydyn ni ddim yn talu am waith adeiladu ymlaen llaw - rydym ni'n rhyddhau arian wrth i chi dalu costau yn ystod y prosiect. Rhaid i chi ddangos tystiolaeth o'r costau hyn, yn fwyaf tebygol gydag anfonebau neu dystysgrifau gan eich cynghorwyr proffesiynol.

Atodiad A

Y Cynllun Mynediad

Cyflwyniad i ddyluniad cynhwysol

Rydym am gefnogi prosiectau sy'n hyrwyddo 'dyluniad cynhwysol' ac sy'n gynhwysol ac yn hygyrch i bawb. Mae Llywodraeth y DU yn diffinio dyluniad cynhwysol fel 'proses sy'n sicrhau bod pob adeilad, lle a man yn gallu cael eu cyrchu a'u defnyddio'n hawdd ac yn gyfforddus gan bawb'.

Gallwn ariannu prosiectau sy'n cynnwys newid defnydd, addasiadau neu adnewyddu, estyniadau, adeiladau newydd a gwelliannau tirwedd. Mae amgylchedd cynhwysol yn buddio pawb, nid yn unig i allu symud ynddo'n annibynnol, ond hefyd heb rwystrau neu ofnau. Dylai pobl allu defnyddio eu hamgylchedd beth bynnag eu hoedran, anabledd, ethnigrwydd, rhywedd, diwylliant, amgylchiadau economaidd a boed yn teithio â phlant, ar feic neu'n cario ac yn defnyddio offer.

Eich cynllun mynediad

Er mwyn helpu gwneud eich prosiect tir neu adeiladau yn gynhwysol, gofynnwn i chi ddatblygu cynllun mynediad ar gyfer y prosiect. Dylai hyn gyd-fynd â'ch cais. Nid oes gennym ni gynllun templed gan nad oes datrysiad 'un maint i bawb' ar gyfer yr ystod eang o syniadau rydyn ni'n eu hariannu. Gofynnwn eich bod chi'n datblygu eich cynllun eich hun, ac rydym ni'n disgwyl iddo fod yn gymesur i faint a math eich cynigion.

Beth ddylai eich cynllun mynediad fynd i'r afael ag ef

Dylai eich cynllun mynediad gynnwys y canlynol, o leiaf:

- asesiad o'r rhwyddineb mynediad a'r defnydd o'ch adeiladau neu dirwedd, ynghyd â manylion y mesurau dylunio penodol yr ydych chi'n eu cynnig
- ymrwymiad polisi i fod yn sefydliad, adeilad neu fan agored cynhwysol.

Cyngor ar gyfer datblygu eich cynllun mynediad

Cynnwys pobl yn eich cynllunio o'r dechrau

Mae'n bwysig ceisio cynnwys eich bwrdd, tîm, defnyddwyr ac ymwelwyr wrth feddwl am eich trefniadau mynediad a chynnal archwiliad mynediad. Yn ddelfrydol, dylai hyn fod ar ddechrau'r broses ddylunio. Gall goresgyn rhwystrau mynediad yn ddiweddarach yn y prosiect arwain at adeilad neu fan agored nad yw'n gynhwysol a gallai fod yn ddrud i'w newid.

Deall y ddeddfwriaeth a'r rheoliadau pwysig

Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn amddiffyn pobl rhag gwahaniaethu yn y gweithle a'r gymdeithas ehangach. Rhaid i ddarparwyr gwasanaethau gymryd camau rhesymol i gael gwared ar nodweddion ffisegol a allai roi rhywun dan anfantais drwy gyfyngu ar eu mynediad i nwyddau, cyfleusterau neu wasanaethau.

Dylent gymryd un neu'n fwy o'r camau canlynol:

- ei newid fel nad yw'n cael yr effaith honno mwyach
- darparu ffordd resymol o osgoi y nodwedd
- darparu dull rhesymol amgen o sicrhau bod y gwasanaeth ar gael.

Mae Rhan M o'r Rheoliadau Adeiladu (neu'r rheoliadau cyfwerth yn eich gwlad chi) yn hyrwyddo dull i'r dyluniad adeiladu sy'n adlewyrchu anghenion pawb. Mae'n gofyn bod camau rhesymol yn cael eu cymryd i alluogi pawb i gael mynediad at yr adeilad a defnyddio'r cyfleusterau.

Efallai y bydd gofyn i chi lunio datganiad dylunio a mynediad fel rhan o gais cynllunio. Mae hon yn ddogfen ar wahân i gynllun mynediad.

Enghreifftiau o nodweddion dylunio hygyrch i'w hystyried

Mae'r rhain yn cynnwys adeiladau a mannau awyr agored.

Dull	Meddyliwch am sut rydych chi'n cyrraedd ac yn gadael eich adeilad neu fan agored. • Ydy lled ac arwynebau llwybr yn addas ar gyfer pob defnyddiwr? Gallai hyn gynnwys bygis babanod, beiciau, sgwteri a defnyddwyr cymorth cerdded. • Ydy'r llwybr yn wastad neu gyda ramp ysgafn, yn gwrthsefyll llithro, wedi'i oleuo'n dda, gydag arwyddion clir (gan gynnwys enw a rhif yr adeilad)?
Parcio	• A oes mannau parcio wedi'u dylunio, eu marcio a'u harwyddo'n addas ar arwynebau hygyrch, mor agos â phosibl i bob mynedfa hygyrch? • A oes pwynt gollwng wedi'i leoli a'i arwyddo'n briodol?
Mynedfeydd	• Dylai fod o leiaf un drws mynedfa sy'n hygyrch i bawb. Dylai fod yn wastad neu dylai fod ramp neu grisiau addas pe bai angen, gyda rheiliau llaw wedi'u dylunio'n briodol, drysau awtomatig neu ddrysau â chymorth mewn lliwiau cyferbyniol. • Dylai pennau grisiau alluogi defnyddiwr cadair olwyn i symud yn glir oddi wrth un drws cyn agor yr ail ddrws.

Toiledau a derbynfeydd	• Ni ddylai arwynebau llawr rwystro symudiadau. Dylent osgoi dipiau, arwynebau sy'n newid, neu batrymau prysur a all fod yn ddryslyd yn enwedig i'r rhai â dementia. • Meddyliwch am ddarparu systemau gwella clyw, cownteri hygyrch i gadeiriau olwyn is a dolenni drysau wedi'u cynllunio i gynorthwyo'r rhai sydd â deheurwydd llaw cyfyngedig. • Ystyriwch a yw'n bosibl lleihau arwynebau caled sy'n achosi atgyfeiriant sŵn.
Cylchrediad llorweddol neu fertigol	• Lle bo hynny'n bosibl, dylai ardaloedd uwchben neu o dan y llawr gwaelod fod yn hygyrch. • Dylid darparu dyfais codi a grisiau addas i'r holl loriau uwchben y llawr gwaelod. Mewn adeilad newydd, dylai hwn fod yn lifft teithwyr llawn. • Sicrhewch goridorau sy'n ddigon llydan ag agoriadau drws heb rwystrau. • I helpu wrth lywio, meddyliwch am ddarparu arwyddion eglur wedi'u goleuo'n dda gyda phictogramau sy'n adnabyddus yn gyffredinol, yn benodol wrth bwyntiau penderfynu allweddol (er enghraifft, wrth adael lifft). • Dylech gynnwys lliwiau cyferbyniol ar gyfer waliau a lloriau i helpu'r rhai hynny â namau ar eu golwg.
Cyfleusterau tŷ bach	• Dylai'r holl amwynderau a rennir gael eu cynllunio fel eu bod nhw'n hygyrch i bawb. Ystyriwch ddefnyddwyr gwahanol y gofod. • Caniatáu ar gyfer darparu toiledau unrhywiol hygyrch i gadeiriau olwyn. • Dylech hefyd ystyried canllawiau'r llywodraeth ynghylch darparu toiledau "changing places". Lle bynnag y bo'n bosibl, rydym ni'n annog gosod toiledau changing places a darparu lle ar wahân ar gyfer newid babanod.
Gofod y tu allan	Meddyliwch am a yw'r lle'n teimlo'n ddiogel ac yn groesawgar i bawb. • A yw'n hawdd llywio trwyddo, gydag arwyddion a lleoedd cefnogol i orffwys a chymryd lloches? • Ydych chi wedi meddwl sut y gallai'r gofod adlewyrchu'r defnyddwyr a'r gymuned ehangach? • A allech chi gyflwyno nodweddion synhwyraidd neu greu lleoedd ar gyfer ymarfer corff yn yr awyr agored, chwarae neu dyfu?

Cymorth a chefnogaeth

Efallai y byddwch chi am geisio cymorth ac arweiniad pellach gan sefydliadau sydd â phrofiad o gefnogi prosiectau dylunio cynhwysol, fel:

- Dull Asesu Amgylcheddol Sefydliad Ymchwil Adeiladu (BREEAM) Dylunio cynhwysol a hygyrch
- Canolfan Amgylcheddau Hygyrch
- Changing Places
- Cyngor Dylunio: Amgylcheddau Cynhwysol
- Llywodraeth Cymru - Canllaw i Reoliadau Adeiladu yng Nghymru
- Sefydliad Tirwedd
- Y Gofrestr Genedlaethol ar gyfer Ymgynghorwyr Mynediad
- Sefydliad Brenhinol Penseiri Prydain
- Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig (RICS) (2019)

Nid yw'r rhestr hon yn cynnwys pawb - mae llawer mwy o sefydliadau a gweithwyr proffesiynol a all eich helpu i gynllunio eich dyluniad cynhwysol a'ch hygyrchedd.

Cysylltwch â ni

Rydym ni yma i helpu. Cysylltwch â'ch Swyddog Ariannu os ydych chi angen help ychwanegol gyda hyn.

Os nad ydych chi'n siŵr pwy yw eich swyddog ariannu, ffoniwch ni ar **0300 123 0735** neu anfonwch e-bost at pawbaile@cronfagymunedolylg.org.uk.

Atodiad B

Y Cynllun Arbed Carbon

Cyflwyniad i gynlluniau arbed carbon

Rydym ni wedi ymrwymo i gefnogi syniadau sy'n helpu mynd i'r afael â newid hinsawdd. Rydym ni'n cydnabod y gall yr allyriadau carbon deuocsid niweidiol (CO)2) sy'n gysylltiedig â datblygu a rhedeg lleoedd a gofodau fod yn uwch na phrosiectau eraill rydym ni'n eu cefnogi. Felly, gofynnwn i chi anfon cynllun arbed carbon atom ni. Dylai hyn nodi sut rydych chi'n bwriadu lleihau effaith amgylcheddol eich cynigion. Gall y cynllun eich helpu i arbed arian hefyd.

Nid oes gennym ni dempled ar gyfer y cynllun gan ein bod yn cydnabod nad oes ateb 'un maint i bawb' ar gyfer yr ystod eang o syniadau yr ydym ni'n eu hariannu. Felly, rydym ni'n gofyn i chi ddatblygu eich cynllun eich hun a disgwyl iddo fod yn gymesur â maint a math eich cynigion. Byddem hefyd yn argymell bod y cynllun arbedion carbon yn rhywbeth rydych chi'n ei ystyried gyda'ch gilydd fel pwyllgor neu gyda detholiad o'ch aelodau a/neu'ch buddiolwyr fel bod grŵp amrywiol o bobl yn edrych ar y cynllun, i ysbrydoli trafodaeth a pherchnogaeth.

Beth ddylai eich cynllun arbed carbon fynd i'r afael ag ef

Dylai eich cynllun wneud y canlynol, o leiaf:

- dangos sut y byddwch chi'n arbed ynni ac yn lleihau allyriadau carbon
- egluro sut y mae eich prosiect yn cefnogi eich ymrwymiad i leihau ymddygiad carbon isel yn eich sefydliad.

Rydym yn cydnabod na fydd yr ystyriaethau eraill a nodir yma'n berthnasol i bob prosiect.

Cyngor ar gyfer datblygu eich cynllun arbed carbon

Dyma ychydig o feysydd y gallech chi fod eisiau meddwl amdanynt wrth ddatblygu eich cynllun.

Datblygu polisi effeithlonrwydd ynni a'r amgylchedd

Mae polisi amgylcheddol ac effeithlonrwydd ynni yn nodi eich nodau, amcanion a gweithdrefnau i annog ymddygiad carbon isel yn eich sefydliad.

Gallai gynnwys pethau fel:

- rheoli gwastraff
- defnyddio cyflenwr gwyrdd ar gyfer eich ynni
- ailgylchu
- teithio gan ddefnyddio mathau carbon isel o drafnidiaeth fel beicio cerdded neu rannu car
- defnyddio tanwydd adnewyddadwy.

Ystyriwch sut y gallech chi arbed dŵr

Ffordd dda o wneud hyn yw drwy ailddefnyddio dŵr ‘llwyd’ o sinc, baddonau a pheiriannau golchi i fflysio toiledau. Gallech chi hefyd ‘gynaeafu’ dŵr glaw i’w ailddefnyddio trwy osod casgenni dŵr neu fathau mwy eraill o storio dŵr. Gallech chi hefyd ystyried defnyddio ffitiadau fflysio isel ar dapiau toiledau a gosodiadau cyfyngiad llif ar dapiau, yn ogystal â chynnal a chadw rheolaidd i atal gollwng.

Lleihewch eich galw am ynni

Un o’r ffyrdd gorau o leihau’r galw am ynni yw defnyddio dull ‘ffabrig yn gyntaf’ trwy wella ffabrig eich adeilad. Gyda ffabrig yr adeilad rydym ni’n golygu ei waliau (gan gynnwys ffenestri a drysau), llawr a tho.

Gallai arolwg i asesu cyflwr presennol eich adeilad nodi’r mesurau mwyaf effeithiol i wella ei effeithlonrwydd ynni. Gallai’r rhain gynnwys ychwanegu inswleiddio, gwydro mwy effeithlon a gwell drysau neu reolaethau gwresogi i ganiatáu rannu mannau mewnol.

Ystyried technolegau carbon isel neu ddi-garbon (LZCs)

Yn draddodiadol, rydym ni wedi creu gwres trwy losgi tanwydd ffosil fel glo, olew neu nwy. Mae’r tanwydd hyn yn cynhyrchu symiau uchel o CO2. Ydych chi wedi ystyried technolegau carbon isel neu ddi-garbon fel pympiau gwres neu baneli solar, i gynhyrchu’r ynni sydd ei angen ar gyfer eich adeilad? Mae’r technolegau hyn yn defnyddio tanwydd adnewyddadwy fel y gwynt, yr awyr neu’r haul.

Defnyddio ddeunyddiau cynaliadwy

Wrth gynllunio eich prosiect, efallai y byddwch chi’n dewis defnyddio deunyddiau sydd â ‘charbon corfforedig’ isel. Mae ‘carbon corfforedig’ yn golygu’r allyriadau nwyon tŷ gwydr sy’n deillio o echdynnu, cynhyrchu, cludo a chydosod y deunyddiau. Gall y carbon corfforedig a ddefnyddir wrth adeiladu adeilad fod cymaint â’r allyriadau carbon sy’n deillio o redeg yr adeilad dros ei oes gyfan.

Gwella eich tirwedd

Mae mannau awyr agored yn rhoi cyfle i ddarparu gwasanaethau, arbed carbon a lleihau llygredd. Mae’n werth cael cyngor arbenigol ynghylch sut y gall plannu coed, llwyni a blodau gwyllt, lleihau dŵr ffo a sŵn, i gyd gyfuno i greu micro-hinsawdd fuddiol o amgylch eich lleoliad neu gymdogaeth. Gallai eich tirwedd helpu gyda gwrthbwyso carbon, tra’n cyfrannu at les eich defnyddwyr.

Cymorth a chefnogaeth

Efallai byddwch chi'n dymuno ceisio cymorth a chanllawiau pellach gan sefydliadau sydd â phrofiad o gefnogi prosiectau i arbed ynni, megis:

- Adfywio Cymru
- Ynni Cymunedol Cymru
- Sefydliad Ymchwil Adeiladu
- Yr Ymddiriedolaeth Garbon
- Cymdeithas Adeiladu'r Amgylchedd Cydwybodol (AECB)
- Canolfan y Dechnoleg Amgen
- Sefydliad Tirwedd Cymru
- Ymddiriedolaeth Passivhaus
- Canolfan Ynni Cynaliadwy
- Sefydliad Brenhinol Penseiri Prydain
- Yr Ymddiriedolaeth Arbed Ynni

CRONFA GYMUNEDOL
COMMUNITY FUND

Sut i gysylltu â ni

E-bost: pawbaile@cronfagymunedolylg.org.uk

Phone: 0300 123 0735

Gwefan:
Grantiau mawr -
tnlcommunityfund.org.uk/welsh/funding/programmes/people-and-places-large-grants
Grantiau canolig -
tnlcommunityfund.org.uk/welsh/funding/programmes/people-and-places-medium-grants

Connect with us

@TNLComFundWales

@TNLComFundWales

@TNLCommunityFund